

Валентина МОЛИНЬ

УКРАЇНСЬКИЙ ВІДДІЛ ГАЛИЧИНИ НА ВИСТАВЦІ В ОДЕСІ

У статті висвітлюється подія, яка відбулась у 1911 р. в Одесі — організована промислово-хліборобська виставка, у якій взяли участь українські товариства і приватні особи з Галичини, а також народні майстри з Гуцульщини — різьбярі В. Шкрібляк і М. Мегединюк, ткач Д. Прухніцький з Косова та ін.

Ключові слова: українські економічні і просвітні товариства, Левинський, Прухніцький, Шкрібляк, Мегединюк.

© В. МОЛИНЬ, 2013

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 2 (110), 2013

Сто років тому, влітку 1911 року в Одесі була організована промислово-хліборобська виставка, у якій взяли участь українські товариства і приватні особи з Галичини. Стаття «Австрійська Україна на одеській виставі» підписана криптонімом А. І., вміщена на сторінках тогочасного періодичного видання «Неділя», доносить текстову інформацію про цю подію і містить світлини з виставкових павільйонів [1].

У промислово-хліборобській виставці в Одесі взяли участь 26 різних спілок з Галичини, зокрема українські економічні і просвітні товариства, а також кілька приватних осіб. Серед інших учасників було п'ять промислових спілок — «Достава», «Народна гостинниця», «Труд» зі Львова, Видавничча спілка українського учительства з Коломиї, «Титан» з Відня; чотири просвітні товариства — «Просвіта», Товариство педагогічне, Шкільний Союз, Інститут для дівчат в Перемишлі; товариство господарське «Сільський Господар»; гімнастичні товариства «Соколи» і «Січі», а також сім приватних осіб, в тому числі професор Левинський зі Львова, Прухніцький з Косова, різьбярі-гуцули Шкрібляк і Мегединюки [1].

В окремому павільйоні виставки «Галичина (Австрійська Україна)» експонувалися малярство, різьблені вироби, вишивка, одяг та речі побуту гуцулів. Автор оглядової статті зауважує на важливості участі галичан тому, що, на його думку, «Одеса є найбільш зденаціоналізованим містом... Серед широкої маси тамошнього населення, не тільки нема національної свідомости, але воно не знає навіть про існуванє в межах сусідньої держави великого кусня національної території, з буйним, будь-що-будь, розвоєм українського національного життя. Коли візьмемо се на увагу, то зрозуміємо, яке значіне мала наша участь в одеській виставі, котру обіслали ми хоч бідно, але так, що гості вистави могли пізнати нас і нашу працю, а принаймні зацікавитися австрійською Україною, про яку вони перед тим нічого не знали» [1, с. 2].

Далі згадуються рядки зі звіту одного з одеських організаторів виставки до виставкового комітету у Львові: «Український відділ на виставі займав безперечно визначне місце. Найбільше цікавилися виробами Левинського, фелонами і образами «Достави», гуцульськими виробами... Деякі з цих експонатів дістануть висші нагороди... Велике значіне мали картограми... Вони знайомили з Галичиною, її складом, культурним і економічним становищем не тільки багатьох гостей вистави, які раніше майже не

чули про Галичину, але й людям, що були з нею знайомі, показали, що ми багато чого не знали або легковажили той величезний поступ, якого досягли наші галицькі брати... І се більш досконале знайомство з вашим, браття Галичани, поступом, підтримує й нашу, російських українців, енергію на дальшу боротьбу за добробут нашого народу, піднімає нашу віру в досягнені нашої мети... За се вам, браття Галичани, велике й велике спасибі... Я певен, що ся перша проба буде мати величезні наслідки в напрямі культурного й економічного зближення роздертих кордоном частин нашого народу» [1, с. 2].

Однак Галичина була мало репрезентована на «Виставі української штуки» у археологічно-артистичному музеї в Києві 1912 року [6]. З приводу цієї виставки І. Труш писав: «З малярства і різби не було нічого такого, при чім би люди товпилися, про що би пізніше із захватом оповідали». Він наголошує, що це необхідно виправити при влаштуванні виставки наступного року, «заздалегідь звернути увагу на гуцульський артистичний дерев'яний промисел, який виходить далеко поза межі етнографії і на кераміку, якою у нас інтересується чинно професор Левинський. Одно і друге може зробити у Києві свій ефект» [5].

Принагідно згадаємо, що 1889 року Іван Левинський створив у Львові власну керамічну фабрику «Фабрика кахлевих печей. Іван Левинський». Поступово підприємство перетворюється на фабричне містечко художнього промислу. Тут поряд з керамічною з'являється скульптурна майстерня, відділи декоративного малярства, художнього металу, столярства і художнього дерев'яного промислу. На фабрику запрошуються видатні художники — скульптори, живописці, такі як Труш, Новаківський, Кузневич, Гаврилко, Паращук, Марконі, Левандовський, які створили тут унікальні твори станкового, монументального і декоративного мистецтва. Саме тут у 1900—1914 роках розквітає «галицький варіант українського національного стилю» [2]. Фірма об'єднала найвидатніших архітекторів і художників. Це було коло митців-одномисльців, які створили і втілили в життя багато проектів архітектурних споруд по всій Галичині, зразків орнаментальної промислової та побутової кераміки, виробів художнього металу, вишивки, килимарства, ткацтва, меблів. Ці твори мали «яскраво виражені ознаки українського

стилю, який творчо переосмислював традиції народного мистецтва» [2, с. 19]. Інколи його називають гуцульською або українською сецесією.

На фабриці тиражувались облицювальні керамічні плитки для інтер'єру та екстер'єру, плитки для підлоги, декоративні вставки та панно, а також великорозмірні тарелі, вази, свічники, побутовий посуд, здатні стати активним елементом організації архітектурного середовища [4]. Зазначимо, що у більшості виробів фабрики Івана Левинського використовувались окремі форми, характерне кольорове вирішення, орнаментальні мотиви та технологія гуцульської кераміки.

Активними учасниками господарсько-промислової виставки в Одесі були відомі гуцульські різьбярі Василь Шкрібляк та Марко Мегединюк.

Василь Шкрібляк (1856—1928) виготовляв мисники і полички, хрести і свічники, тарелі і рахви, портретні рамки, майстерно декорував їх, керуючись вродженим відчуттям краси. У всіх роботах В. Шкрібляка, як зауважували дослідники — сучасники майстра, впізнаємо «певну легку різьбярську руку, дуже докладний рисунок і ніжно чисте виконання. Тими прикметами при великій пильності вибився Шкрібляк на першого артиста-різьбяр на всю галицьку і буковинську Україну. Тепер він на вершці своєї творчості, але не став ще на мірі, ані не чує втоми й охоти покинути працю, ані не повторяється у своїх творах» [3].

Важливою і специфічною особливістю творів Марка Мегединюка (1842—1912) є колористичне декорування виробів з використанням різнокольорового бісеру. За словами В. Шухевича «він перший впровадив пацьоркове письмо, яким, крім питомих мотивів, наслідує на дереві взори вишивок і писанок» [7]. М. Мегединюк побував у багатьох країнах Європи. Був у Римі, Парижі, Відні, Празі, Львові і, як пізніше він сам про це згадував, оглядав там багато різних виставок.

Марко Мегединюк розвинув свій власний спосіб декорування без різби, інкрустуючи вироби бісером. Як зауважує Д. Лукіянович, майстер «послугується самими цятками, але не розсипає їх дрібно, або одною низкою, але накриває площину раз герданом, раз вишивкою. Він кольорист, а шукає тільки поважних красок і добуває їх з самих кораликів, які накладає густо, а все дає перевагу темним над

ясними. Він і тла шукає темного» [3]. Для своїх робіт майстер вибирав деревину грушки або сливи. Зауважимо, що роботи згаданих різьбярів експонувалися на різноманітних виставках, які відбувалися в Галичині та за її межами, вони неодноразово удостоювалися високих нагород — золотих і срібних медалей. В Галичині виставки організовувались різними спілками і товариствами. Активні українські громадські діячі Галичини сприяли популяризації творів народного мистецтва краю.

Українські товариства зі Львова і Коломиї, а також народні майстри з Гуцульщини — різьбярі В. Шкрібляк і М. Мегединюк, ткач Д. Прухницький з Косова, представляли свої твори серед багатьох спілок і приватних осіб з Галичини на одеській виставці 1911 року.

1. А. І. Австрійська Україна на одеській виставі / А. І. // Неділя. — 1911. — Ч. 50. — 24 грудня. — С. 1—2.
2. Кара-Васильєва Т. Стиль модерн в мистецтві української вишивки / Т. Кара-Васильєва // Кара-Васильєва Т., Коваленко Г. Відроджені шедеври. — К., 2009. — С. 8—23.
3. Лукіянович Д. Вистава домашнього промислу в Коломиї / Д. Лукіянович // Неділя. — Львів, 1912. — Ч. 38—40.
4. Нога О. Постать Івана Левинського, одного з організаторів керамічного промислу в Галичині / О. Нога // Образотворче мистецтво. — 1993. — № 3. — С. 41—43.

5. Труш І. Вистава української штуки в Києві / І. Труш // Неділя. — 1912. — Ч. 12. — 24 березня. — С. 1.
6. Труш І. Українська артистична вистава у Києві / І. Труш // Діло. — 1912. — Ч. 10. — С. 3.
7. Шухевич В.О. Гуцульщина : Ч. 1, 2 / В.О. Шухевич ; репринтне відтворення видання 1899 року // Верховина, 1997. — 352 с.

Valentyna Molyn

ON UKRAINIAN DEPARTMENT OF GALICIA AT ODESSA EXHIBITION

In the article some light has been thrown upon an event that took place at Odessa in 1911, viz. organization of industrial and agricultural exhibition, attended by Ukrainian Galician societies and private persons as well as folk artists from Hutsul region, e.g. woodcarvers V. Shkriblak and M. Mehedyuniuk, weaver D. Prukhnitsky of Kosiv and other craftsmen.

Keywords: Ukrainian economical and educative societies, Levynsky, Prukhnitsky, Shkriblak, Mehedyuniuk.

Валентина Молин

УКРАИНСКИЙ ОТДЕЛ ГАЛИЦИИ НА ВЫСТАВКЕ В ОДЕССЕ

В статье освещается событие, происшедшее в 1911 г. в Одессе — деятельность промышленно-хлеборобской выставки, в которой приняли участие украинские общества и частные лица из Галиции, а также народные мастера Гуцульщины — резчики В. Шкрібляк и М. Мегединюк, ткач Д. Прухницький из Косова и др.

Ключевые слова: украинские экономические и просветительские общества, Левинский, Прухницький, Шкрібляк, Мегединюк.